

УДК 351.851:378.1

**Олександра П. Пенчук**

*Київський Національний університет культури і мистецтв*

**Світлана В. Донченко, Лариса Б. Білоцька**

*Київський національний університет технологій та дизайну*

**ПОБУДОВА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТРАЄКТОРІЙ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ НА  
ОСНОВІ ЗАСТОСУВАННЯ ВИБІРКОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНІВ**

*В статті проаналізовано можливість гармонійної інтеграції елементів освітньо-кваліфікаційних програм спеціалістів вишів у структуру навчальних планів за індивідуальними траєкторіями навчання, запропоновано вибіркові елементи навчальних програм спеціалістів гармонійно адаптувати до мейджорів сучасних освітніх програм бакалаврів та магістрів, обґрунтовано застосування групового комплексного підходу з структурно-логічною складовою до формування переліку вибіркових дисциплін; розроблено чотири мейджори до освітньої програми «Конструювання та технологія швейних виробів» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з застосуванням вибіркових елементів навчальних планів спеціалістів.*

**Ключові слова:** Закон України «Про вищу освіту», індивідуальна траєкторія навчання, вибіркові дисципліни, майнор, мейджор.

**Александра П. Пенчук**

*Киевский национальный университет культуры и искусств*

**Светлана В. Донченко, Лариса Б. Билоцкая**

*Киевский национальный университет технологий и дизайна*

**ПОСТРОЕНИЕ ИНДИВІДУАЛЬНЫХ ТРАЕКТОРИЙ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ НА  
ОСНОВЕ ПРИМЕНЕНИЯ ВЫБОРОЧНЫХ ЭЛЕМЕНТОВ УЧЕБНЫХ ПЛАНОВ**

*В статье проанализирована возможность гармоничной интеграции элементов образовательно-квалификационных программ специалистов ВУЗов в структуру учебных планов по индивидуальным траекториям обучения, предложено выборочные элементы учебных программ специалистов гармонично адаптировать к мейджорам современных образовательных программ бакалавров и магистров; обосновано применение группового комплексного подхода со структурно-логической составляющей к формированию перечня выборочных дисциплин; разработаны четыре мейджора к образовательной программе «Конструирование и технология швейных изделий» первого (бакалаврского) уровня высшего образования с применением выборочных элементов учебных планов специалистов.*

**Ключевые слова:** Закон Украины «О высшем образовании», индивидуальная траєкторія учебы, выборочные дисциплины, майнор, мейджор.

**Oleksandra P. Penchuk**

*Kyiv National University of Culture and Arts*

**Svitlana V. Donchenko, Larysa B. Bilotska**

*Kyiv National University of Technology and Design*

**THE INDIVIDUAL TRAJECTORIES BUILDING OF STUDENT TRAINING ON THE  
BASIS OF APPLICATION OF SELECTIVE ELEMENTS OF EDUCATIONAL PLANS**

*The paper analyzes the possibility of harmonious integration of the elements of educational and qualification programs of university specialists into the structure of curriculum on individual trajectories of training; the selective curriculum elements of specialists are harmoniously adapted to the majors of modern educational programs of bachelors and masters; the application of a group complex approach with a structural and logical component to the formation of a list of selective disciplines has been substantiated; using the selective elements of the specialists curriculum, four*

*majors have been developed for the educational program «Design and technology of garments» of the first (bachelor's) level of higher education.*

*Keywords: The Law of Ukraine «On Higher Education», individual trajectory of studies, selective disciplines, minor, major.*

**Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями** З 6 вересня 2014 року в Україні набув чинності прийнятий Верховною Радою Закон «Про вищу освіту» № 1556-VII, який мав запровадити низку новацій у вищій освіті країни, однією з яких є – академічна мобільність [1].

Академічна мобільність – це принцип, за яким повинен бути організований навчальний процес у виші, одним з механізмів якого є – право студента на самостійне формування певної частини (25% дисциплін) індивідуального навчального плану.

Так звані вибіркові дисципліни (англ. *electives*) походять із концепції *person-centered teaching* (навчання, орієнтоване на особистість), яку в середині ХХ ст. систематизував американський психолог Карл Роджерс. У її основі лежить принцип, за яким учень або студент бере активну участь у формуванні своєї освітньої траєкторії, обираючи, що вчити, як вчити та як оцінювати власні знання [2].

Для існуючої, закладеної ще з радянських часів, системи освіти практика «вибіркових дисциплін» є новою, революційною і не дуже зрозумілою щодо її методично-організаційного забезпечення та її впровадження в учбовий процес в більшості вишів є формальним та організованим «на швидкоруч».

Це підтверджено результатами соціопитувань, проведених аналітичним центром CEDOS. До кола причин такої «імплементациї» Закону «Про вищу освіту» входять – нерозуміння орієнтованого на студента підходу та небажання змінювати вкоріненні методи організації навчального процесу; брак конкуренції між викладачами та недостатня обізнаність працівників університетів та студентів [2].

На думку авторів статті, існує ще декілька прихованих причин такого повільного впровадження в організацію навчального процесу механізмів реалізації права студентів на вільний вибір навчальних дисциплін. Це - відсутність єдиного науково обґрунтованого підходу до формування інформаційного забезпечення в системі «студент – дисципліни вільного вибору – викладач», а також ігнорування напрацьованих за попередні роки структурно - та логічно організованих освітньо-професійних програм підготовки спеціалістів, які теж надавали студентам право розширювати свої фахові компетентності за рахунок вибору певної спеціалізації, яка автоматично формувала індивідуальну траєкторію навчання за певним структурованим шаблоном.

**Аналіз останніх публікацій по проблемі** Проблему особистісно орієнтованого навчання досліджували відомі психологи сучасності К.О. Абульханова-Славська, О.Г. Асмолов, Г. О. Балл, І.Д. Бех, В. В Давидов, В. О. Моляко, І. С. Якиманська та ін. [3].

Філософсько-педагогічні аспекти особистісно орієнтованого навчання у вітчизняній педагогіці визначили С. У. Гончаренко, І.А. Зязюн, О. В. Киричук, В. Г. Кремень, О.Я. Савченко та інші [4].

В роботах зазначених науковців було розроблено методологічні засади та вихідні положення, на яких ґрунтується така система навчання; проведено психологічний аналіз категорій «учень», «індивід», «особистість» та «індивідуальність»; визначено найважливіші ознаки такої системи; сформульовано мету, визначено функції, встановлено вимоги до освітнього процесу – що є науково – теоретичною основою для подальшого удосконалення останнього.

Також в багатьох роботах, які присвячено безпосередньо конструктивно – технологічним аспектам організації навчального процесу за принципами особисто

орієнтованого навчання [5; 6; 7], науковцями було проведено аналіз проблем та обмежень, які виникають при організації навчального процесу у сучасному освітньому просторі країни, а також представлено нові методологічні підходи та шляхи оптимізації організації освітнього процесу в цілому та його окремих складових.

**Невирішені частини дослідження** Аналіз результатів досліджень, описаних науковцями в своїх роботах, дозволив встановити, що ситуаційний погляд на проблему спрямовано з точки зору методистів, дидактиків, педагогів та науковців, які є напряду або опосередковано виконавцями освітніх послуг.

Конкурентноспроможність послуги, яку надає той чи інший заклад вищої освіти напряду залежить від повного задоволення вимог споживача послуги, тобто – студента. Тому одним з головних принципів побудови сучасного освітнього простору є студентоцентризм, характерною рисою якого є перетворення студента з об'єкта освітньої діяльності в активного його учасника.

**Мета дослідження** Проаналізувати можливість гармонійної інтеграції елементів освітньо-кваліфікаційних програм спеціалістів вишів у структуру навчальних планів за індивідуальними траєкторіями навчання.

**Виклад основних результатів та їх обґрунтування** На виконання статті 62 Закону України «Про вищу освіту» ВНЗ країни були розроблені положення, які визначають процедуру реалізації права вільного вибору навчальних дисциплін студентами в обсязі, що становить не менш 25 відсотків від загальної кількості кредитів ЄКТС, передбачених освітньою програмою певного рівня вищої освіти.

При чому, слід зазначити, що вибіркові дисципліни розподіляються на дві групи: дисципліни, які додають або розширюють загальні компетентності та такі, які додають або розширюють фахові компетентності (профільні та непрофільні).

Відповідальність за створення каталогів таких дисциплін, як правило, покладено на факультети або випускаючі кафедри, де в кожному окремому випадку встановлюються своя процедура їх формування.

Але, якщо удосконалення набутих або набування нових загальних компетентностей надає можливість студенту розширити особисту освіченість, кругозір та ерудицію в будь-яких галузях знань, які можуть бути логічно не пов'язані одна з одною, то розширення набутих та набування нових фахових компетентностей не можливе без наявності базових та системного підходу до процесу їх набуття.

Іншими словами, якщо студент не має фахових базових знань в певній галузі народного господарства, то про яке якісне розширення його професійних (профільних або непрофільних) компетентностей може йти мова. Оскільки сам студент не спроможний зробити достатньо свідомий вибір серед привабливих назв дисциплін та переконливої інформації в силу відсутності певного професійного досвіду.

Тому, на думку авторів статті, для розширення набутих або отримання нових фахових компетентностей доцільним є застосування таких видів варіативної складової освітньої програми як мейджорів та майнорів (рис. 1).

Майнор – це умовна назва блоку фахових непрофільних дисциплін (іншими словами - за додатковим профільним спрямуванням), що вивчаються послідовно на 2, 3 та 4 курсах.

Мейджор – це умовна назва блоку профільних навчальних дисциплін підготовки освітнього ступеня бакалавр, які поглиблюють професійну підготовку за певною спеціалізацією. Мета мейджорів полягає у формуванні вузькоспеціалізованих фахових компетентностей, які дають можливість виконувати специфічні професійні завдання [8]. Для кожної освітньої програми повинно бути представлено не менш двох мейджорів задля забезпечення реалізації права вибору.

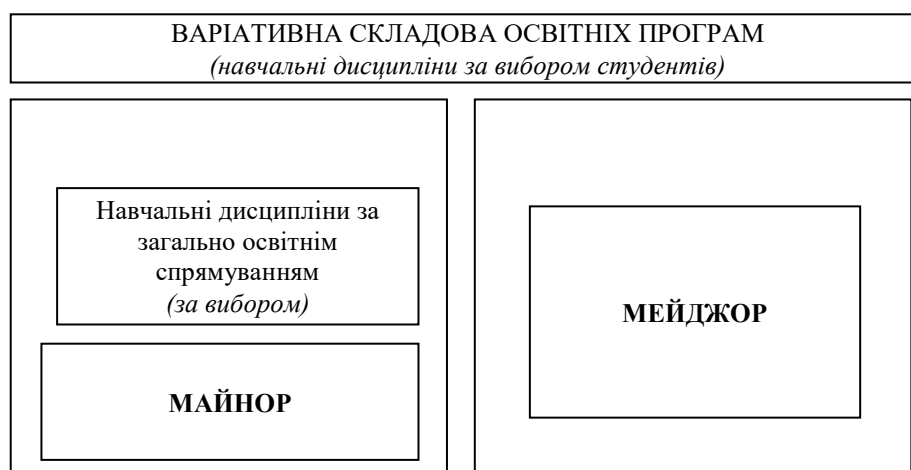


Рис. 1. Класифікація варіативної складової освітніх програм [8]

Мейджор, як певний вид складової освітньої програми, є новим поняттям за термінологічною назвою, але за змістом, структурою та функціональним призначенням є подібним до вибіркової складової, яка формувала спеціалізацію в навчальних програмах підготовки спеціалістів, ще до прийняття Закону «Про вищу освіту» у 2014 році. Вибіркові складові зазначених програм підготовки спеціалістів формувалися на основі структурно-логічних зв'язків між іншими блоками дисциплін та мають на сьогоднішній день якісне методичне, організаційне та технічне забезпечення та, на думку авторів статті, можуть слугувати основою для формування мейджорів.

Такий підхід здатний забезпечити можливість отримання якісного розширення або доповнення фахових профільних компетентностей незалежно від свідомого або несвідомого вибору студента.

Так, наприклад, для освітньої програми бакалаврату «Конструювання та технологія швейних виробів» може бути сформовано чотири мейджори: «Конструювання та технології виготовлення швейних виробів із різних матеріалів»; «Моделювання, конструювання та технології виготовлення швейних виробів зі шкіри та хутра»; «Технологічні процеси масового виробництва одягу»; «Експертиза процесів та товарів швейного виробництва».

Незаперечним є той факт, що вибір завжди породжує конкуренцію. Тому вільний вибір дисциплін студентами, як споживачами освітніх послуг, призводить до змагання між викладачами навчальних закладів, які надають ці послуги, та претендують на лідерство шляхом застосування різних засобів та форм агітації.

Відомо, що якість оформлення презентаційних матеріалів та застосування різних форм агітації має вплив на когнітивну, емоційно - чуттєву, мотиваційну складові свідомості особистості та може вплинути на неусвідомлений перерозподіл пріоритетів [9, 10].

Для запобігання такого впливу на усвідомлений вибір студентами навчальних дисциплін варіативних складових освітніх програм, автори статті пропанують розробити та встановити єдині вимоги до оформлення, змісту, структури та інформаційного наповнення презентаційних матеріалів та запровадити єдину форму надання інформації.

**Висновки та перспективи подальших досліджень** Проведені авторами дослідження доводять доцільність застосування вибіркового елементів навчальних програм спеціалістів, які відповідали певним спеціалізаціям, у формуванні вибіркового дисциплін для реалізації студентами права самостійного вибору певної частини індивідуального навчального плану. Обґрунтовано застосування групового комплексного підходу з структурно-логічною складовою до формування переліку вибіркового дисциплін.

В подальших дослідженнях планується провести аналіз впливу оформлення презентаційних матеріалів дисциплін вільного вибору та застосування різних форм агітації

на когнітивну, емоційно - чуттєву, мотиваційну складові свідомості особистості та усвідомлений вибір студента; розробити науково - обґрунтовану дизайн - концепцію макету презентацій з метою усунення впливів на підсвідомість студента візуальних ефектів та інформації рекламного характеру.

### References

1. Rada proholosuvala novyy zakon pro vyshchu osvitu: u vuziv bude bil'she avtonomiyi. [Elektronnyy resurs] / Ukrayins'ka pravda. Zhyttya. 1 lypnya 2014. Rezhym dostupu: <http://life.pravda.com.ua/society/2014/07/1/173712/>
2. Vybir bez vyboru: monitorynh vybirkovykh kursiv u derzhavnykh vyshakh [Elektronnyy resurs] / Analitychnyy tsentr SEDOS. Rezhym dostupu: <http://www.cedos.org.ua/uk/osvita/vybir-bez-vyboru-monitorynh-vybirkovykh-kursiv-u-derzhavnykh-vyshakh>.
3. Pedagogika vyshchoyi shkoly : pidruchnyk / V. P. Andrushchenko, I. D. Bekh, I. S. Voloshchuk [ta in.] ; za red. V. H. Kremenya ; APN Ukrayiny, Instytut vyshchoyi osvity. – K. : Pedagogichna dumka 2009. – 256 с.
4. Bondar, V. I. Dydaktyka: efektyvni tekhnolohiyi navchannya studentiv / V. I. Bondar. – K. : Veresen' 1996. – 129 с.
5. Khutors'kyy A. Indyvidual'na osvitnya trayektoriya [Elektronnyy resurs] / A. Khutors'kyy. – Rezhym dostupu : <http://osvita.ua/school/theory/2287/print>.
6. Pavlenko V. N. Situatsionnye upravleniya kak sposob postroeniya individual'noy traektorii obucheniya / V. N. Pavlenko, V. V. Shevel', S. P. Viziryako // Radioelektronni i komp'yuterni sistemi. – 2009. – № 3. – С. 111–115.
7. Mel'nikova R. V. Formuvannya kompetentnostey maybutnikh fakhivtsiv shlyakhom zaprovadzhennya indyvidual'nykh navchal'nykh trayektoriy studentiv / R. V. Mel'nikova // Systemy obrobky informatsiyi. – 2015. - № 3 (128). – С. 162 – 164.
8. Orhanizatsiya osvitn'oho protsesu. Metodychni pidkhody do formuvannya variatyvnoyi skladovoyi osvitnikh prohran v Kharkivs'komu natsional'nomu ekonomichnomu universyteti imeni Semena Kuznetsya. – Kharkiv. – 2016. – с. 14.

### Література

1. Рада проголосувала новий закон про вищу освіту: у вузів буде більше автономії. [Електронний ресурс] / Українська правда. Життя. 1 липня 2014. Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/society/2014/07/1/173712/>
2. Вибір без вибору: моніторинг вибіркових курсів у державних вишах [Електронний ресурс] / Аналітичний центр CEDOS. Режим доступу: <http://www.cedos.org.ua/uk/osvita/vybir-bez-vyboru-monitorynh-vybirkovykh-kursiv-u-derzhavnykh-vyshakh>.
3. Педагогіка вищої школи : підручник / В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, І. С. Волощук [та ін.] ; за ред. В. Г. Кременя ; АПН України, Інститут вищої освіти. – К. : Педагогічна думка, 2009. – 256 с.
4. Бондар, В. І. Дидактика: ефективні технології навчання студентів / В. І. Бондар. – К. : Вересень, 1996. – 129 с.
5. Хуторський А. Індивідуальна освітня траекторія [Електронний ресурс] / А. Хуторський. – Режим доступу : <http://osvita.ua/school/theory/2287/print>.
6. Павленко В. Н. Ситуационные управления как способ построения индивидуальной траектории обучения / В. Н. Павленко, В. В. Шевель, С. П. Визиряко // Радиоелектронні і комп'ютерні системи. – 2009. – № 3. – С. 111–115.
7. Мельнікова Р. В. Формування компетентностей майбутніх фахівців шляхом запровадження індивідуальних навчальних траекторій студентів / Р. В. Мельнікова // Системи обробки інформації. – 2015. - № 3 (128). – С. 162 – 164.
8. Організація освітнього процесу. Методичні підходи до формування варіативної складової освітніх програм в Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця. – Харків. – 2016. – с. 14.

9. Nykonenko L. V. Rol' media v stanovlenni polityko-pravovoyi svidomosti osobystosti / L. V. Nykonenko. // Teoretychni i prykladni problemy psykhologiyi. Zbirnyk naukovykh prats'. – 2015. – №3. – С. 300–309

10. Romanyuk S. K. Neverbal'ni komponenty v reklamnomu dyskursi / S. K. Romanyuk, T. H. Koval'chuk // Aktual'ni problemy filolohiyi ta metodyky vykladannya humanitarnykh dystsyplin. – Rivne : RDHU, 2012. – С.9 – 11.

9. Никоненко Л. В. Роль медіа в становленні політико-правової свідомості особистості / Л. В. Никоненко. // Теоретичні і прикладні проблеми психології. Збірник наукових праць. – 2015. – №3. – С. 300–309

10. Романюк С. К. Невербальні компоненти в рекламному дискурсі / С. К. Романюк, Т. Г. Ковальчук // Актуальні проблеми філології та методики викладання гуманітарних дисциплін. – Рівне : РДГУ, 2012. – С.9 – 11.